

ПРАКТИКА НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

PRACTICE OF CONTINUOUS PROFESSIONAL EDUCATION

УДК 378.048.2 : 614.23

Олександра Лисенко
ORCID iD 0000-0001-9356-1306

кандидат педагогічних наук, доцент,
заступник директора Інституту післядипломної освіти,
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця,
бульвар Т. Шевченка, 13, 01601 м. Київ, Україна
A.Yu.Lysenko@gmail.com

РОЛЬ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ ОСЕРЕДКІВ ЛІКАРІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

У запропонованій статті представлено організаційні форми неперервної освіти; розкрито сутність формального, неформального та інформального навчання у системі післядипломної підготовки лікарів; визначено необхідність формування культури самоосвіти у молодих лікарів; розглянуто роль науково-практичних осередків лікарів у реалізації концепції освіти впродовж життя; представлено досвід Національного медичного університету імені О. О. Богомольця щодо створення клубу молодих лікарів імені В. Ф. Войно-Ясенецького.

Ключові слова: науково-практичні осередки лікарів; освіта впродовж життя; післядипломна підготовка лікарів.

Вступ. На сучасному етапі розвитку суспільства, що характеризується значними обсягами та стрімкими темпами оновлення інформації все більш актуальними постають питання щодо розвитку та удосконалення системи неперервної освіти. Особливого значення принцип освіти упродовж життя набуває у галузі охорони здоров'я, адже лікарі, які не рухаються уперед, неминуче скочуються назад, піддаючи небезпеці найвищі суспільні цінності – життя та здоров'я людей.

Проблемі неперервної професійної підготовки лікарів присвячено багато наукових досліджень, однак, питання щодо особливостей організації неформального навчання фахівців галузі охорони здоров'я залишаються недостатньо вивченими та імплементаваними у практичну діяльність.

Саме тому, нашу увагу привернула необхідність формування осередків неформальної освіти при вищих медичних навчальних закладах нашої держави, як таких, що найбільшою мірою відповідають психологічним особливостям професійного зростання лікарів на післядипломному етапі.

Мета статті – проаналізувати роль науково-практичних осередків лікарів як форму неформального навчання у реалізації концепції освіти впродовж життя.

Сутність формального, неформального та інформального навчання у системі післядипломної підготовки лікарів. Відповідно до визначення Р. Даве, неперервна освіта – це процес особистого, соціального та професійного розвитку індивіда протягом його життя, здійснюваний з метою удосконалення якості життя як окремої особистості, так і суспільства. Це всеосяжна й об'єднуюча ідея, що охоплює формальне, неформальне і інформальне навчання, здійснювана з метою досягнення як найповнішого розвитку різноманітних сторін життя на різних його етапах (Dave R. H., 1976, с. 34).

Зміст цих понять розкривається для нас Європейським центром розвитку професійної освіти (Cedefop) для країн Євросоюзу. Так, формальне навчання визначається ними як здійснюване в структурованому та організованому середовищі (в навчальному закладі, центрі навчання або на

робочому місці) і чітко позначається як навчання (з точки зору завдань, тривалості або ресурсів). Неформальне навчання засноване на запланованій діяльності, яка явно не позначена як навчання (з точки зору завдань, тривалості навчання або підтримки тих, хто навчається), але яка містить значимий навчальний елемент, але зазвичай не завершується сертифікацією. Інформальне або спонтанне навчання є результатом повсякденної діяльності, пов'язаної з роботою, сім'єю або дозвіллям. Воно не структуроване і не організоване (Recognition and validation of non-formal and informal learning for VET teachers and trainers in the EU Member States, 2007, с. 16).

Що стосується медичної освіти, то значною мірою неперервність формального навчання в Україні обумовлена існуючою нормативно-правовою базою. Так, у Законі України «Про вищу освіту» йдеться про обов'язковість інternатури як форми первинної спеціалізації осіб за лікарськими спеціальностями для отримання кваліфікації лікаря-спеціаліста. Процедура проходження лікарями атестації з метою визначення їх професійного рівня, а також відповідності кваліфікаційним вимогам і посадовим обов'язкам не рідше одного разу на п'ять років, а також порядок проходження ними обов'язкових передатестаційних циклів на базі вищих медичних навчальних закладів розкрито у «Положенні про порядок проведення атестації лікарів», затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19 грудня 1997 р. №359.

Однак, слід зазначити, що з урахуванням сучасних обсягів та плинності інформації нормативно обумовлене формальне навчання що п'ять років не здатне у повній мірі забезпечити потреб щодо підтримання професійної підготовки фахівців у відповідності з сучасними галузевими стандартами. Саме тому, для удосконалення професійної компетентності лікарів передбачено ряд інших видів післядипломного навчання, як то: тематичне удосконалення, курси інформації та стажування тощо.

Говорячи про інформальне навчання, то з позиції професійної компетентності лікарів воно розглядається нами, перш за все, як повсякденна медична практика у співпраці з колегами, що забезпечує накопичення клінічного досвіду та створює передумови для навчання на помилках.

Слід зазначити, що питанням неформальної освіти дорослих присвячені чисельні наукові роботи, зокрема таких авторів, як П. Вільямса, Р. Даве, Ч. Дьюка, К. Кнаппера, А. Кроплі, М. Ноулза, Е. Фора, Е. Хьюмела тощо. Що стосується теоретичного обґрунтування ідеї неформальної освіти, то ми знаходимо його у дослідженнях таких зарубіжних вчених як Р. Барт, Дж. Дьюї, Г. Коль, Ф. Кумбс,

А. Маслоу, К. Роджерс, Д. Свіфт. Також, значну увагу щодо вивчення різних аспектів освіти дорослих, зокрема неформальної, приділено вітчизняними дослідниками, зокрема В. Давидовою, С. Коваленком, В. Кременем, Л. Лук'яною, Н. Ничкало, В. Огнев'юком, О. Огієнко, О. Парашук, С. Сисоевою, Л. Сігаєвою, Г. Усатенко, Я. Цехмістером та іншими.

Розглядаючи неформальне навчання у галузі охорони здоров'я, слід зазначити, що у цьому контексті важливим постає існуюча практика так званих «п'ятихвилинок», що здійснюється у переважній більшості лікувально-профілактичних закладів нашої держави та реалізується у вигляді щоденних ранкових нарад під час яких черговий лікар звітує про пацієнтів, що знаходяться у відділенні та їх стан, учасниками обговорюється тактика лікування, розбираються допущені помилки тощо.

Проте, не зважаючи на широкий спектр освітніх можливостей, що постають перед сучасними фахівцями, проблемним залишається питання щодо відсутності належної культури самоосвіти у переважній більшості населення наслідком чого є небажання витратити власний час, кошти та зусилля на добровільне удосконалення своєї професійної кваліфікації, а відтак неможливість належної реалізації концепції неперервної освіти (Romí S., 2009, с. 258).

Саме тому, на нашу думку, необхідним постає формування культури самоосвіти у молодих лікарів за допомогою неформальної освіти, зокрема шляхом створення науково-практичних осередків молодих лікарів.

Означені утворення, робота яких може здійснюватися у вигляді круглих столів, тематичних семінарів, авторських кусів, тренінгів, майстер-класів, дискусії та конференції мають забезпечити платформу для реалізації основних компонентів неперервної освіти, а саме: навчання грамотності у широкому сенсі; професійного удосконалення; загальнокультурної освіти (Карпенко М., 2012).

Досвід Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. Так, у Національному медичному університеті започатковано роботу клубу молодих лікарів імені В. Ф. Войно-Ясенецького метою створення якого є забезпечення неформальної післядипломної освіти лікарів, підвищення їх самоосвітньої культури, а також національно-патріотичне виховання молоді.

Слід зазначити, що назва клубу, створеного для підтримки освітніх ініціатив молодих фахівців галузі охорони здоров'я, їх цілеспрямованого тематичного удосконалення, надання можливостей для саморозвитку та обміну клінічним досвідом відображає його основну ідею, а саме – формуван-

ня серед молодих лікарів прагнення до постійного розвитку та вдосконалення як у професійній, так і у інших сферах суспільного життя, адже постать лікаря-хірурга професора В. Ф. Войно-Ясенецького є однією з найбільш багатогранних на медичному небосхилі, відомою не лише на теренах нашої держави, а і далеко за її межами.

Так, професор Валентин Феліксівич Войно-Ясенецький народився 27 квітня 1877 р. в місті Керч у сім'ї провізора третім з п'яти дітей. У 1880 р. разом з сім'єю переїхав до Києва, де успішно закінчив гімназію, а також Київське художнє училище. З 1898 по 1903 рр. навчався на медичному факультеті Київського університету Святого Володимира, адже вирішивши опанувати професію «корисну для людей, які страждають» (Святитель Лука (Войно-Ясенецький), 2011, с. 87). Незабаром, після закінчення Валентином Феліксівичем університету, розпочалася російсько-японська війна, і молодий лікар, в складі Київського Червоного Хреста, виїхав на Далекий Схід, де працював завідувачем хірургічним відділенням. У 1916 р. успішно захистив докторську дисертацію на тему «Регіональна анестезія» і був нагороджений Варшавським університетом премією імені Хойнацького «За кращий твір, що прокладає нові шляхи в медицині». З 1917 р. працював головним лікарем Ташкентської міської лікарні, а також викладав в медичній школі. У 1918 р. – вперше заарештований за хибним доносом. У 1919 р. В. Ф. Войно-Ясенецький очолив кафедру оперативної хірургії і топографічної анатомії Туркестанського державного університету. У 1921 р. був рукопокладений у сан ієрея, а в 1923 р. – прийняв чернечий постриг з ім'ям євангеліста, лікаря св. Луки, незабаром хіротонізований в сан єпископа. В цьому ж році був знову заарештований за звинувачення у зв'язках з контрреволюційними козаками і англійцями. Перебуваючи в тюрмі ташкентського ПУ, закінчив свою працю «Нариси гнійної хірургії». Пізніше був засланий на Єнісей, де провів операцію з пересадки нирки теляти хворій людині, продовжував церковні служби. Початок війни застав Луку після трьох нових арештів на засланні в селі Велика Мурка Красноярського краю звідки у 1941 р. він був направлений головним хірургом Красноярського

госпіталю, а пізніше в Тамбов, де у його підпорядкуванні перебувало 150 військових госпіталів (Варшавський С., Змойро Й., 1989, с. 25). У 1945 р. Валентина Феліксівича удостоїли права носіння діамантового хреста на клобук, нагородили медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні». А в 1946 р. професор-хірург став лауреатом Сталінської премії 1-го ступеня за наукову розробку нових хірургічних методів лікування гнійних захворювань і поранень, також був призначений єпископом Кримським і Сімферопольським, закінчив роботу над есе «Дух, душа і тіло». У 1958 р. у професора Войно-Ясенецького повністю втратив зір. Впродовж трьох років архієпископ Лука продовжував служити у церкві, а також приймати хворих. 11 липня 1961 р. в День Всіх Святих Валентин Феліксівич помер. У 1996 р. Святіший Синод Української Православної Церкви прийняв рішення про зарахування Високопреосвященного Архієпископа Луки до лику місцево шанованих святих як Святитель та сповідник віри.

Враховуючи зазначене, науково-практичні осередки молодих лікарів розглядаються нами ще й як компонент виховання духовних цінностей у молодих лікарів.

Висновки. Таким чином, на нашу думку, організація неформального навчання серед молодих лікарів постає обов'язковою вимогою часу щодо підготовки конкурентоспроможних висококваліфікованих спеціалістів, здатних до надання адекватної медичної допомоги. Практика створення науково-практичних осередків лікарів при вищих медичних навчальних закладах розглядається нами у якості засобу формування самоосвітньої культури серед медиків, що є необхідною передумовою для підтримання їх належної професійної компетентності, ефективного самовдосконалення та саморозвитку та є важливим компонентом в належній організації неперервної освіти.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у експериментальній перевірці ефективності функціонування представлених науково-практичних осередків з метою удосконалення професійної компетентності лікарів.

Література

1. Варшавський С. Войно-Ясенецький: две грани одной судьбы / С. Варшавський, Й. Змойро // Звезда Востока. – Ташкент, 1989. – №4. – С. 24-29.
2. Карпенко М. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика / М. Карпенко. – 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>
3. Рекомендації Асамблеї Ради Європи 1437, 2000, Про неформальну освіту. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coe.kiev.ua/bul/bul9/text30htm,2000>
4. Святитель Лука (Войно-Ясенецький). Дух, душа и тело. – [2-е изд.]. – К.: ВД «Авіцена», 2011. – 216 с.
5. Dave R. H. Foundation of Lifelong Education: Studies in Lifelong Education / R. H. Dave. – Hamburg, 1976. – 388 p.

6. Recognition and validation of non-formal and informal learning for VET teachers and trainers in the EU Member States / Cedefop. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007. – 78 p.

7. Romi S. Non-formal education: a major educational force in the postmodern era / S. Romi, S. Mirjam // Cambridge Journal of Education, 2009. – Vol. 39 (2). – P. 257-273, DOI: 10/1080/03057640902904472.

РОЛЬ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИХ ЦЕНТРОВ ВРАЧЕЙ В РЕАЛИЗАЦИИ КОНЦЕПЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ НА ПРОТЯЖЕНИИ ЖИЗНИ

Лысенко Александра, кандидат педагогических наук, доцент, заместитель директора Института последиplomного образования, Национальный медицинский университет имени А. А. Богомольца, бульвар Т. Шевченко, 13, 01601 г. Киев, Украина, A.Yu.Lysenko@gmail.com

В предлагаемой статье представлены организационные формы непрерывного образования; раскрыта сущность формального, неформального и информального обучения в системе последиplomной подготовки врачей; определена необходимость формирования культуры самообразования среди молодых врачей; рассмотрена роль научно-практических центров врачей в реализации концепции образования на протяжении жизни; представлен опыт Национального медицинского университета имени А. А. Богомольца по созданию клуба молодых врачей имени В. Ф. Войно-Ясенецкого.

Ключевые слова: научно-практические центры врачей; образование на протяжении жизни; последиplomная подготовка врачей.

ROLE OF THE PHYSICIANS' SCIENTIFIC-PRACTICAL CENTRES IN THE LIFELONG EDUCATION CONCEPT REALISATION

Oleksandra Lysenko, candidate of pedagogical sciences, Associate Professor, Deputy Director of the Institute of Postgraduate Education, Bogomolets National Medical University, 13T. Shevchenka Blvd., 01601 Kyiv, Ukraine, A.Yu.Lysenko@gmail.com

The proposed article highlights the organizational forms of lifelong learning education; represents the essence of formal (defined them as carried out in a structured and organized environment such as school, training centre or workplace and clearly designated as teaching in terms of objectives, duration or resources), non-formal (based on planned activities not explicitly designated as learning in terms of objectives, duration of training or support for learners, but contains a significant educational element, usually not completed by certification) and informal which is also known as spontaneous (is the result of daily activities related to work, family or leisure, is not structured and not organized) training in postgraduate training system; describes the necessity of creating a culture of self-education between the young doctors, indeed, despite the wide range of educational opportunities the problem of lack of proper self-educational culture in the vast majority of the population causing reluctance to spend their time, money and effort on a voluntary improvement of their professional skills and thus the impossibility of proper implementation of the concept of lifelong learning; examines the role of scientific medical centres in the implementation of the concept of lifelong education; presents the experience of the Voyno-Yasenetskiy young physicians club organization in the Bogomolets National Medical University.

Keywords: doctors' postgraduate education; Lifelong education; physicians' scientific-practical medical centres.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2017

Прийнято до друку 23.03.2017